

Forfatter: Falster, Christian

Titel: Udrag fra Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discurser

Citation: Falster, Christian: "Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discurser", i Falster, Christian: *Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discurser*, udg. af JØRGEN OLRİK , 1919-20, s. XXXV. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-falster01-shoot-idm140591136009552.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discurser

Falsters holdning overfor adelen er ikke præget af synderlig velvilje. Ganske vist dedicerer han efter tidens skik værkets forskellige dele til adelige velyndere og lovpriser dem som videnskabens og åndslivets patroner; men de er for ham kun lysende undtagelser. Hans almindelige mening om adelens åndsdannelse ses af hans tale til adelsmændene om at sky studeringerne (I,23), der er fuld af vittig ironi over de unge adelige junkeres uvidenhed, lapseri og slette sæder; de gennemhegles grundigt for deres illitterære smag og deres sybaritisme. Også andensteds satiriseres skarpt over adelens xxxvi

»naturalisme« (materialistiske fritænkeri) og løstagtighed, der ikke indskrænker sig til de unge mænd, men også har grebet kvindeskønnet, så det helt glemmer, at huslig flid i gamle dage var kvindernes hæder (II, 16). Flere steder kommer han med stærke udfald mod de unge adelsmænds overfladiske studier og deres fuldstændige forsømmelse af modersmålet; hans varme forsvar for dette mod dets foragtere (II, 3) er allerede af N. M. Petersen stærkt fremhævet som noget af det mest tiltrækkende hele værket. Og han samstemmer ganske med Holberg i sin skarpe spot over ungdommens tåbelige udenlandsrejser, hvorfra de unge mænd af adelen og bourgeoisiet vendte hjem som tomme og opblæste modejunkere, men desværre genstande for kvindeskønnets levende beundring, når de lapsede sig med deres talrige erotiske oplevelser i fremmede lande (I,17); også her hudfletter han i stærke udtryk deres foragt for modersmålet. I det hele har Falster et godt øje til den herskende gallomani og hele det franske væsen, som var på mode i de fine kredse; i en af discurserne (II,30) gør han således grundigt nar ad en Jean de France, der altid lovpriser Franskmandenes galanteri og slebne væsen, veltalenhed og sirlighed. Han påviser, at de fleste af de forreste Franskmands høflighedsformer og ceremonier ikke er deres eget værk, men stammer fra den klassiske oldtid, og ender med at udtale, at de fleste af vore landsmænd rejser til Paris som mennesker og vender hjem som aber. Men denne hans uvilje mod datidens franske modegalskab hænger dog ikke sammen med undervurdering af de Franskes virkelige store indsats i åndskulturen, som det tydeligt ses af mange ytringer i hans »sammenligning xxxvii

mellem det gamle Grækenland og det moderne Frankrig« (I,27), en art efterklang af den store strid under Louis 14. om Antikens eller det moderne Frankriges fortrin, som bl. a. førtes mellem Charles Perrault, der forherligede Louis 14.s tid som den der havde overgået Antiken, og Boileau, der forsvarede den klassiske kultur; P.s tanker lægges i munden på en galloman, hvis påstande F. på en halvt anerkendende, halvt ironisk måde understøtter. - I det hele er F. ingen absolut tilhænger af de moderne idéers triumftog, som det bl. a. ses af hans afhandling om visse moderne bekvemme opfindelser, der viser sig at være mindre bekvemme (III,3); han spotter her bl. a. over nogle nye franske planer om silkeavl af edderkoppespind og påstår i det hele, at de gamles opfindelser var bedre end nutidens; bogtrykkerkunsten er et tvivlsomt gode, og krudtet har næsten helt afskaffet krigskunsten (jfr. hermed Holbergs epistel 3 om bogtrykkerkunstens nytte og skade). - For at forebygge misbrug af bogtrykkerkunsten holder F. (ligesom Holberg) på bogcensur (dog næppe i den form den havde i datiden); han forsvarer den bl. a. ivrigt overfor en absolut tilhænger af skrivefriheden i en discurs om djævelens bibliotek og bibliotekarer (I,52); som tilhørende disses område regner han trolddomsskrifter, atheistiske, blasfemiske, liderlige bøger, usømmelige skandskrifter m. m. - Også andre aktuelle spørgsmål tages op til drøftelse, f. eks. om afskaffelse af edsafleggelse i kristenheden (I,51); F. vil, mådeholden som sædvanlig, ikke just råde til at ophæve al sværgeren, men vel til at indskrænke edens brug. - Mere kuriositetsinteresse har et stykke som I,36, hvori ganske vittigt skildres en fingeret strid mellem de xxxviii evropæiske riger om forrang i lærdom, med morsomme strejflys over folkenes forskellige karakter.